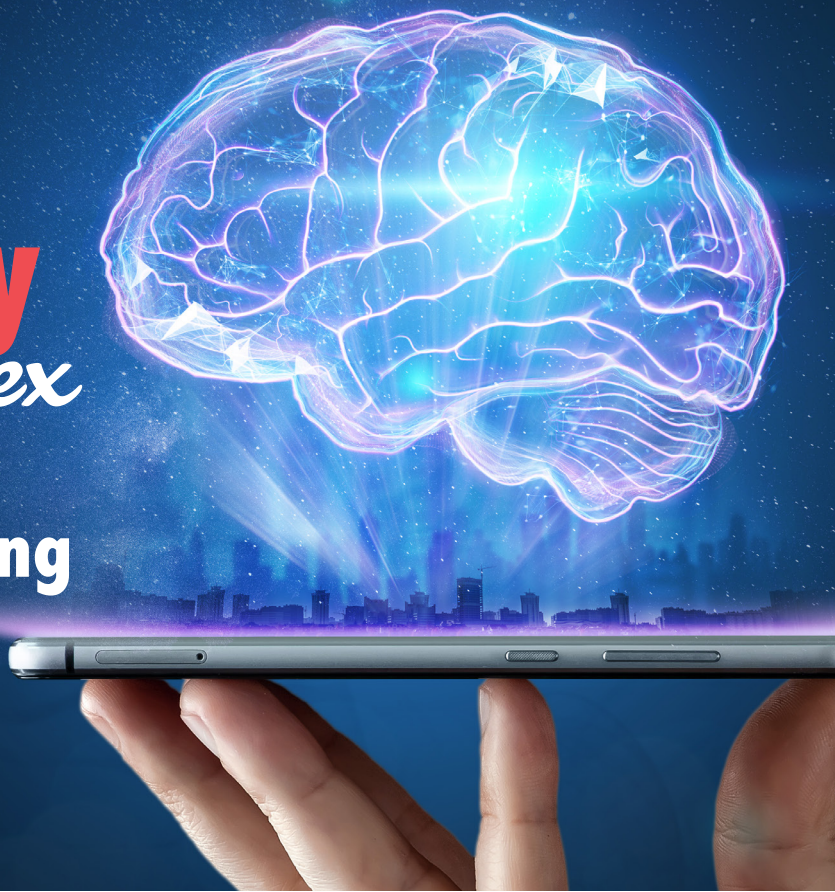

มุมมอง Security in a Complex Environment, Critical Thinking and Strategy*

วัฒน์ ฒ ศฤงคราย และ คณะ**

บทความเรื่อง “Security in a Complex Environment, Critical Thinking and Strategy” เป็นการนำเสนอข้อมูลจากนักวิชาการ Daniel K. Inouye Asia – Pacific Center for Security Studies (DKI - APCSS) ในหลายแง่มุม เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานด้านความมั่นคงได้รับทราบ และตระหนักถึงสิ่งนี้ จะมีผลต่อการเสนอแนะนโยบาย และแผนกระบวนการปฏิบัติงานที่มีการเชื่อมโยงกันในหลายด้าน

1 ภูมิรัฐและการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ (Geopolitics and Strategic Competition)

ภูมิรัฐศาสตร์ถือเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น เกิดแนวคิดการถ่วงดุลอำนาจขึ้นทำให้รัฐต่างๆ มุ่งเน้นที่จะเข้าไปควบคุมพื้นที่ทางทะเล เพราะเชื่อว่าหากสามารถควบคุมพื้นที่ทางทะเลได้ จะกลายเป็นมหาอำนาจโลก โดยในอดีตสหรัฐฯ เคยมีอิทธิพลในการ

ควบคุมพื้นที่ทางทะเล แต่ในปัจจุบันจีนสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำในการควบคุมพื้นที่ทางทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งภูมิรัฐศาสตร์นั้นมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ คือ ทฤษฎี “ดินแดนหัวใจ” (Heart land) ของ แมคคินเดอร์ (Mackinder) โดยกล่าวว่าพื้นที่ของทวีปเอเชีย ทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา เป็นพื้นดินที่มี

* เรียบเรียงการรับฟังการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “Security in a Complex Environment, Critical Thinking and Strategy” จัดโดย สถาบันความมั่นคงศึกษา ร่วมกับ DKI-APCSS วันที่ 16 – 17 มกราคม 2563 ณ ห้องประชุมนิวยอร์ก โรงแรมคอนราด

**นายวัฒน์ ฒ ศฤงคราย นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สถาบันความมั่นคงศึกษา นายสุวัฒน์ชอริ มูอิ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สถาบันความมั่นคงศึกษา นางสาวนัตติมา ชนนทวารี เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สถาบันความมั่นคงศึกษา นางสาววิพร ตั้งชีวีวัฒนกุล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สถาบันความมั่นคงศึกษา

ความต่อเนื่องเป็นผืนเดียว โดยเรียกแผ่นดินผืนนี้ว่า “เกาะโลก” (WorldIsland) โดยมีจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ บริเวณดินแดนในแถบยูเรเชีย ซึ่งดินแดนนี้เริ่มจากชายฝั่งทะเลบอลติกและทะเลดำในทางตะวันตก ไปจนกระทั่งถึงเขตไซบีเรียในตะวันออก และทางเหนือเริ่มจากมหาสมุทรอาร์กติกลงมาจนจรดเทือกเขาหิมาลัยทางใต้ บริเวณนี้ได้รวมพื้นที่ส่วนใหญ่ของที่ราบสูงอิหร่านทางตะวันตกเฉียงใต้ และที่ราบสูงมองโกเลียทางตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาไว้ด้วยกัน และเรียกบริเวณนี้ว่า “ดินแดนหัวใจ” (Heartland) แมคคินเดอร์ ยังเห็นว่าหากใครสามารถครอบครองดินแดนนี้ได้จะสามารถบุกกรุกไปยังยุโรปตะวันตกได้โดยง่าย

และจะสามารถขยายอิทธิพลไปได้จนกระทั่งจรดชายฝั่งของยูเรเชียทฤษฎี “ดินแดนชายขอบ” (Rimland) ของนิโคลัส จอห์น สปีกแมน (Nicholas John Spykman) ทฤษฎีนี้มองว่า ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญที่จะมากำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งแนวคิดของสปีกแมน เป็นแนวคิดได้รับอิทธิพลมาจากความคิดเรื่องดินแดนหัวใจของแมคคินเดอร์ โดยที่สปีกแมน มองว่า ดินแดนหัวใจนั้นไม่ใช่จุดยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญแต่ดินแดนที่มีความสำคัญนั้นคือบริเวณที่เรียกว่า ดินแดนครึ่งวงกลมริมในเพราะบริเวณเหล่านี้เป็นบริเวณกันชน (Buffer Zone) ระหว่างอำนาจทางบกและอำนาจทางทะเล โดยเรียกบริเวณนี้ว่า “ริมแลนด์” (Rimland)

ดังนั้น ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศ เป็นปัจจัยสำคัญในการจะสร้างความปลอดภัย

และความเจริญให้กับประเทศ การเลือกที่ตั้งประเทศใหม่ไม่อาจกระทำได้

แต่เราสามารถวิเคราะห์สภาพที่ตั้งเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ทั้งยังหาหนทางปรับปรุงโดยนำปัจจัยอื่นๆ

มาลบลุดด้วยสร้างจุดเด่นได้ ซึ่งวิชาภูมิรัฐศาสตร์ จะต้องเข้าทำความเข้าใจหลักการของรัฐศาสตร์

ภูมิศาสตร์ และการทหารโดยนำมาบูรณาการเพื่อให้เกิดแนวคิดสามารถวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัด

สิ่งที่ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ จะสร้างความปลอดภัยและความเจริญแก่ประเทศได้

1.1

ความฝันของจีน (China Dreams)

เป็นคำสำคัญที่นายสี จิ้นผิง ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กล่าวถึงคำสำคัญนี้เป็นปรัชญาที่ใช้ในการปกครองประเทศเพื่อยืนหยัดและพัฒนาาระบอบสังคมนิยมจีน ยังได้ขยายความความฝันจีนไปกว้างขวาง ได้แก่ “ความฝันของจีน และความฝันของโลก” โดยความฝันของจีนไม่ใช่เพียงแค่ความฝันเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินการใดๆ ที่นำไปสู่การบรรลุความฝันของจีนและไม่มีชาติใดต้องเสียผลประโยชน์ การบรรลุความฝันจีนยังได้สร้างโอกาสในการพัฒนาของประเทศอื่นๆ ทั้งของการช่วยส่งเสริมการผลักดันการพัฒนาและแสวงหาสันติภาพของมนุษยชาติซึ่งประเทศจีนพยายามนำพาประชาชาติจีนให้บรรลุถึง “ความฝันของจีน” โดยการ

ผลักดันการฟื้นฟูครั้งใหญ่ ผ่านการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองแห่งเทคโนโลยี (smart cities/smart ports) ทำให้เกิดเส้นทางสายไหมดิจิทัล (Digital Silk Road : DSR) เป็นเส้นทางสายไหมที่นำเอาเทคโนโลยีมาพัฒนา ทำให้เกิดการขยายฐานการค้าได้มากขึ้น และได้เสนอแนวคิดเชิงกลยุทธ์ในการร่วมกันสร้าง “แนวเขตเศรษฐกิจเส้นทางสายไหมใหม่” และ “เส้นทางสายไหมทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ 21” รวมเรียกสั้น ๆ ว่า กลยุทธ์ “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (One Belt and One Road) กลยุทธ์ดังกล่าวนี้ได้พึ่งพาอาศัยกลไกทวิภาคีและพหุภาคีที่มีอยู่ของประเทศจีนกับประเทศต่างๆ โดยอาศัยกลไกที่มีอยู่และริเริ่มความร่วมมือระดับภูมิภาคที่มีประสิทธิภาพในการเชิดชูด้านสันติภาพ การพัฒนาและความร่วมมือรวมทั้งยังกระตือรือร้นในการพัฒนาความสัมพันธ์ของการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ตามเส้นทาง

นอกจากนี้การบรรลุความฝันของจีนสู่การฟื้นฟูความเจริญรุ่งเรืองแห่งประชาชาติจีน และการส่งเสริมชนชาติจีนให้พัฒนาขนาดใหญ่ มีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งคือ การรวมได้ทั่วหน้ากับจีนเป็นหนึ่งเดียว หากรวมประเทศสองฝั่งช่องแคบไม่ได้ความฝันของจีนก็ไม่สามารถเป็นจริงได้ในมุมมองของ สี จิ้นผิง ความฝันจีนเป็นความฝันของประชาชนจีน ซึ่งเป็นความฝันของประชาชนชาวจีนทุกคนรวมถึงความฝันของพี่น้องร่วมชาติในไต้หวัน โดยที่ความฝันของไต้หวันเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของความฝันจีนที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้ พี่น้องร่วมชาติสองฝั่งนั้นถือเป็นประชาชนชาวจีนเช่นเดียวกัน ดังนั้น นโยบายของสีจิ้นผิง จะเป็นเหมือนเข็มทิศที่จีนจะมุ่งไปในทั้งด้านพัฒนาตนเอง และทางด้านปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ ทำให้ประเทศอื่นๆ สามารถรู้เท่าที่ของจีนเพิ่มมากขึ้นเพื่อจะได้เตรียมตัวของแต่ละประเทศที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับจีน เพราะอย่างไรจีนก็จะต้องเป็นคู่แข่งกับบอริมหมาอำนาจของโลกอย่างสหรัฐอเมริกาต่อไป

2

บริบททางภูมิยุทธศาสตร์กับนิยามของประชาคมอาเซียน (The Geostrategic Context and Implications for ASEAN)

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) หรือ ประชาคมอาเซียน เป็นเป้าหมายการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศรวมถึงให้อาเซียนมีความเข้มแข็ง มีภูมิต้านทานที่ดีในการรับมือกับปัญหาใหม่ๆ ในระดับโลกและเมื่อนำมาวิเคราะห์กับบริบททางภูมิศาสตร์ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ :

1

Strategic Level

การวิเคราะห์ในระดับนี้มองว่าประเทศต่างๆ ล้วนมีความต้องการกับอาเซียน เพราะอาเซียนมีบทบาทสำคัญในการผลักดันความร่วมมือไปสู่เป้าหมายของประเทศนั้น ๆ

2

Operation Blue prints and Working plans

คือ มีการกำหนดเป็นแผนต่างๆ ที่อาจจะมียากเกินไป ซึ่งแผนดังกล่าวสวนทางกับหลักปฏิบัติในความเป็นจริง ในปัจจุบันตัวแผนความร่วมมือต่างๆ ของอาเซียนถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ดังนั้น อาเซียนจึงควรปรับแนวคิด และวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับบริบทยุคใหม่

3

Grassroot

คือ การวิเคราะห์ระดับรากฐาน อัตลักษณ์ และตัวตนของประชาคมอาเซียน เพื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้สร้างอาเซียนให้ดีขึ้นหนึ่งประชาคมโลก แต่ในทางตรงกันข้ามผู้คนยังกังวลต่อตัวตนของอาเซียน เนื่องจากเมื่อเกิดการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ คนเริ่มแข่งขันกันมากขึ้น และด้วยเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเสื่อมถอยในอัตลักษณ์ของอาเซียน ดังนั้น สิ่งที่อาเซียนต้องให้ความสำคัญ คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ให้มีความโดดเด่นเพื่อสร้างเอกภาพ สร้างบทบาทให้ประชาคมมีอัตลักษณ์ที่ทำให้เกิดตัวตนในเวทีโลก และมีการจัดทำแผนงานให้เท่าทันโลก

3

ความมั่นคงในบริบทของความซับซ้อน และการคิดเชิงกลยุทธ์ (Security in a Complex Environment and Strategic Thinking)

การคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking)

จัดเป็นพื้นฐานความสามารถทางการคิดประการหนึ่งของมนุษย์ หมายถึง ความสามารถในการหาวิธีการหรือทางเลือกที่ดีที่สุด ภายใต้สภาวะต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการในปัจจุบันโลกอยู่ในสภาวะที่ต้องใช้วิธีการคิดเชิงกลยุทธ์ใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน ซึ่งวิธีการคิดเชิงกลยุทธ์

ประกอบด้วย

ให้ความสำคัญต่อเป้าหมาย
(A Focus on Intent)

การทดสอบสมมติฐาน
(Hypothesis Testing)

มุมมองเชิงระบบ
(A System Perspective)

การคิดให้ทันต่อเวลา
(Thinking in Time)

มีความฉลาดในการใช้อุปกรณ์
(Intelligent Opportunism)

การจัดการกับปัญหาที่มีความซับซ้อน (Managing complex problem)

เมื่อโลกกำลังเข้าสู่ห้วงเวลาของการปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ ความซับซ้อน ตลอดจนความไม่ชัดเจน หรือแม้กระทั่งความไม่แน่นอน กลายเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจึงกลายเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่ปัญหาที่มีสาเหตุหรือปัจจัยเพียงหนึ่งเดียว Complex Problem Solving จึงหนีไม่พ้นเรื่อง “ความเชื่อมโยง” ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์ของผลกระทบต่าง ๆ จะพิจารณาแค่เพียงตัวเดียวไม่ได้ ถือว่าเป็นการคิดเชิงระบบ ซึ่งเป็นทักษะ

การมองภาพรวม หรือองค์รวม ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของระบบที่มีความเกี่ยวข้องกันหรือมีอิทธิพลต่อกัน

ดังนั้น ผู้นำทุกระดับจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันการณ์ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ความคิดเชิงกลยุทธ์จึงนับเป็นทักษะการคิดที่สำคัญอีกทักษะหนึ่งที่ต้องเรียนรู้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) เพื่อกำหนดเป้าหมาย กลวิธีในการดำเนินงาน และสามารถวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หรือคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในการเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาต่างๆ ในระยะสั้นและระยะยาว

4

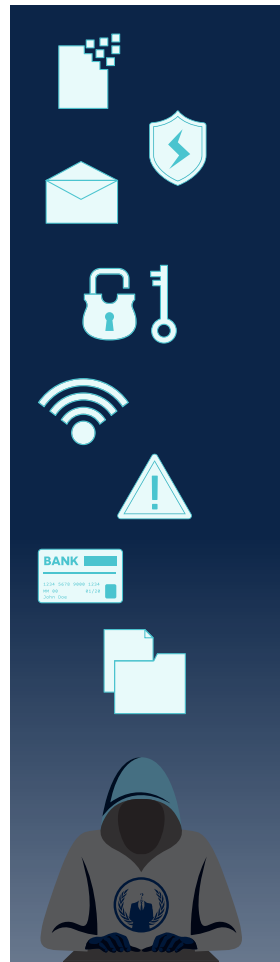
ความท้าทายด้านความมั่นคงและแนวโน้มในอนาคต (Future Trends and Challenges for Security)

4.1

การเกิดขึ้นของเทคโนโลยี ความมั่นคงและข้อกำหนดเพื่อพัฒนาภูมิภาค (Emerging Technologies, Security & the Regional Order)

ปัจจุบันเทคโนโลยีและนวัตกรรมได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก ถือได้ว่าโลกของเราเข้าสู่ยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 หรือที่เรียกว่า 4IR (Forth Industrial Revolution) คือ ยุคแห่งดิจิทัลและนวัตกรรม ซึ่งเป็นยุคที่สามารถเข้าถึงข้อมูลขนาดมหาศาล (Big Data) ยุคที่หุ่นยนต์ทำงานแทนมนุษย์ยุคที่การติดต่อสื่อสารไร้ข้อจำกัด และเป็นยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีบทบาทในทุกภาคส่วนในสังคมของมนุษย์ ทั้งภาคสังคม เศรษฐกิจและความมั่นคง การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่กำลังเกิดขึ้นนี้ จะเป็นการเปลี่ยนแปลงโลกครั้งใหญ่ ทั้งในแง่

ของขนาด ความเร็ว และขอบเขต โดยการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 นี้มีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตในภูมิภาคเอเชียเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านของการพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจการเป็นจุดศูนย์กลางในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์นับได้ว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจเพราะทำให้ได้ทราบถึงสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาค นอกจากนี้รัฐต้องมีการพิจารณาและกำหนดนโยบายที่จะนำมาใช้ประโยชน์รวมถึงการวิเคราะห์ความเสี่ยงและการบรรเทาผลกระทบนั้น

การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 นับได้ว่าเป็นความท้าทายทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากมีการใช้ข้อมูลข่าวสารเป็นอาวุธหรือเครื่องมือเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายข้อมูลข่าวสารเป็นเพียงอิเล็กทรอนิกส์ที่มีขนาดเล็กแต่ทรงอำนาจที่อาจทำให้เกิดสงครามไซเบอร์ (Cyber War) ได้ในที่สุด ซึ่งลักษณะที่สำคัญของ

สงครามไซเบอร์ คือ ไม่ได้รับความบาดเจ็บที่รุนแรงทางกายภาพไม่มีการปฏิบัติตามหลักการของสงครามตัวแสดงอาจไม่ได้ภาครัฐและไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการของรัฐ และเป้าหมายอาจไม่ใช่พลเรือนหรือทหารเพียงอย่างเดียว

ดังนั้นรัฐควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ ควรเข้มงวดในการรักษาความปลอดภัยให้กับโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับการทำงานด้านการรักษาความมั่นคง อาทิ ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการขยายตัวของการใช้งานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบเครือข่าย

4.2

5G กับการแข่งขันทางกลยุทธ์ (The 5G Debate and Strategic Competition)

เทคโนโลยีการเชื่อมต่อไร้สายยุคที่ 5 (5th Generation) หรือ 5G ที่ต่อมาจากยุค 4G โดยมีความเร็วในการรับส่งข้อมูลสูงกว่า 4G ถึง 20 เท่า โดยประมาณ รองรับการเชื่อมต่อทุกสรรพสิ่ง หรือ IoT (Internet of Things) เช่น Smart Home ,Smart Device , Smart Vehicle ,Smart Industry ,Smart Transport เป็นต้น คุณสมบัติที่สำคัญของ 5G นั้น คือ การที่จะสร้างเครือข่ายที่ตอบสนองได้อย่างรวดเร็วหรือมีความล่าช้าต่ำ เรียกว่า Low-Latency นอกจากนั้นยังต้องการความน่าเชื่อถือของระบบที่สูงมาก มีเสถียรภาพ โดยใช้คำว่า Ultra-Reliable คือ สามารถใช้งานได้ต่อเนื่อง การเชื่อมต่อไม่หลุดหรือขาดจากกัน เพื่อให้สามารถรองรับงานที่มีความสำคัญสูงมาก การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่กำลังจะเกิดในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในการกำหนดการแข่งขันของโลกในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมมีการเปลี่ยนแปลงการถ่วงดุลอำนาจของรัฐ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับแนวคิดทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะการแข่งขันทางเทคโนโลยีระหว่าง 2 มหาอำนาจอย่างจีนและสหรัฐฯ ที่ดำเนินมาเป็นเวลานานไม่ว่าจะเป็น

กรณีของ “Huawei” บริษัทผู้ผลิตและจัดจำหน่ายอุปกรณ์เทคโนโลยียักษ์ใหญ่ของจีนซึ่งเป็นเสาหลักของการพัฒนาเครือข่าย 5G แต่ถูกรัฐบาลสหรัฐประกาศขึ้นบัญชีดำโดยอ้างว่า อุปกรณ์ของ Huawei อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสอดแนมของทางจีน นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังโน้มน้าวให้ประเทศพันธมิตรใช้มาตรการแบนเทคโนโลยีของ Huawei ด้วย

อุปสรรคความท้าทายเชิงนโยบายของ 5G สำหรับประเทศไทย เนื่องจากการเข้ามาของเทคโนโลยี 5G จะส่งผลทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แตกต่างจากเทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ในยุคที่ผ่านมาและไม่เป็นเพียงเรื่องเฉพาะการสื่อสารที่จำกัดระหว่างบุคคลอีกต่อไป ประเทศไทยควรรหาวิธีการในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีโดยการดำเนินการเชิงนโยบายที่ครอบคลุมทุกมิติ เช่น ด้านภูมิรัฐศาสตร์ ด้านเทคโนโลยี ด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านการผลิตภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น เพื่อเป็นการบรรเทาความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

5

ความท้าทายด้านความมั่นคงและแนวโน้มในอนาคต (Future Trends and Challenges for Security II)

5.1

อวกาศ (Space)

ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ จัดตั้งกองทัพอวกาศ (Space Force) ให้เป็นกองกำลังที่ 6 ภายใต้สังกัดกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ เพื่อพิทักษ์ “ผลประโยชน์ของชาติ” ที่อยู่ในอวกาศ ซึ่งเป็น “แนวรบใหม่” โดยสหรัฐฯ มองว่า สถานการณ์ของห้วงอวกาศในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างสุดขีดในช่วงที่ผ่านมา จากที่เคยเป็นพื้นที่ที่สงบสันติ ตอนนี้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความแออัดหนาแน่นและมีความเป็นปรปักษ์กันระหว่างประเทศ การจัดตั้งกองทัพอวกาศครั้งนี้ มีขึ้นพร้อมกับขีดศักยภาพด้านอวกาศของคู่แข่งของชาติมหาอำนาจอื่น อย่างจีนและรัสเซียที่เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของแผนการสร้างกองทัพแขนงใหม่ที่มุ่งรักษาผลประโยชน์สหรัฐฯ ในอวกาศ และมีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายของภารกิจของกองทัพอวกาศ เดิมจากการไปสำรวจพื้นที่ต่าง ๆ ในอวกาศไปเป็นด้านของการเสริมความมั่นคงของชาติ อธิปไตยของน่านฟ้าเป็นสิ่งที่แต่ละประเทศให้ความสำคัญ โดยพื้นที่เหนือน่านฟ้าที่ตามหลักกฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้ ไม่ได้มีข้อกำหนดพื้นที่ไว้ทั้ง ๆ ที่เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการส่งยานอวกาศ ดาวเทียม ฯลฯ ดังนั้นจึงมีแนวคิดที่จะสร้างสนธิสัญญาพื้นที่อวกาศขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ 1) ห้ามใช้

อาวุธต่าง ๆ เข้าในเขตพื้นที่ 2) เพื่อวัตถุประสงค์ด้านสันติเท่านั้น และ 3) นอกเหนือจากเงื่อนไขนี้สามารถกระทำได้ทุกอย่าง ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อวกาศเป็นอย่างมาก อาทิ แผนที่ด้านภูมิศาสตร์ การรับมือภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นด้านการค้า ฯลฯ โดยที่ปัจจุบันภาคเอกชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องมากขึ้น นอกจากนี้เรื่องการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อวกาศ เช่น การคิดค้นวิธีการที่หายไปในพื้นที่อวกาศทำการเกษตรบนดวงจันทร์ ฯลฯ ส่วนในด้านการทหาร ใช้ระบบการแจ้งเตือนและการนำร่องระบบต่าง ๆ

ดังนั้น อวกาศเป็นพื้นที่ที่สำคัญที่ถูกใช้ในยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่และทำให้เห็นว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ว่ามีสภาพอย่างไร โดยทำให้ประเทศต่าง ๆ เห็นแนวทางที่สามารถนำประโยชน์ของอวกาศมาใช้มากขึ้นนอกจากนี้ในอวกาศเริ่มมีการแข่งขันและแย่งชิงพื้นที่ โดยประเทศต่าง ๆ เริ่มส่งยานอวกาศไปสำรวจเป็นจำนวนมาก และยังมีตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐอีกด้วย ทำให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงและประเด็นในเรื่องของอาณาเขต โดยมีผลต่อทางการทูต เทคโนโลยี และทางทหารที่อาจจะยังไม่เกี่ยวเนื่องกันมากแต่ก็ไม่อาจมองข้ามได้

5.2

(ความเชื่อมโยงกันระหว่างเทคโนโลยีและความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (Technology and the Environment-Security Nexus) Space)

เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันมากในปัจจุบัน เนื่องจากมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้ระบบที่เรียกว่า “Technology Systems Model” (TSM) เทคโนโลยีเป็นระบบที่มีความซับซ้อน และมีตัวแปรมากมายที่ปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีผลลัพธ์ที่อาจคาดการณ์ไม่ได้ ระบบ TSM สามารถนำมาใช้สนับสนุนการคิดเชิงยุทธศาสตร์ในการประเมินปัญหา การเข้าใจปัญหา

การคาดการณ์สถานการณ์ความเป็นไปได้การกำหนดสมมติฐานและทดสอบกับระบบและสถานการณ์จำลอง การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในระบบเทคโนโลยี เพื่อเป็นการรักษาและเสริมสร้างความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม วิธีการบริหารจัดการความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) การบรรเทาปัญหา (Mitigation) 2) การปรับตัว (Adaptation) 3) การตอบสนองต่อปัญหา (Response)

ซึ่งการบริหารจัดการความมั่นคงเป็นการดำเนินการที่แต่ละประเทศควรมีการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อให้การจัดการด้านความมั่นคงเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตัวอย่างการจัดการ

ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้ระบบ TSM เช่น ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการจำเป็นที่ต้องดำเนินการดังนี้

1

เปลี่ยนแผนปฏิบัติการ (Change the Action Plan)

โดยการนำนวัตกรรมเข้าช่วย

2

เปลี่ยนการดำเนินการ (Change the Actors)

โดยส่งเสริมทางวิชาการ การบรรจุเนื้อหาลงในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียน

3

การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม (Change the Environment)

โดยรัฐอาจกำหนด การเก็บค่าปล่อยคาร์บอนผ่านระบบภาษี (Carbon Tax)

4

การนำเข้าเครื่องมือใหม่ (Introduce New Tools)

เช่น ระบบชลประทานในการผลิตข้าว ยานพาหนะระบบไฟฟ้า พลังงานทดแทน และเทคโนโลยีดักจับและกักเก็บ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO2) จากโรงไฟฟ้าประเภทถ่านหิน เป็นต้น

นวัตกรรมทางเทคโนโลยีเป็นแนวทางที่ดีที่จะเปลี่ยนแปลงปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยไม่ใช่แค่การเปลี่ยนแปลงของเครื่องมือเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระบบองค์รวม และบางทีผลลัพธ์ของนวัตกรรมนั้น อาจไม่สามารถอธิบายในเรื่องของต้นทุน ผลประโยชน์ (Cost Benefit) ผลกระทบต่อระบบสังคม หรือระบบกฎหมายได้ การบริหารจัดการนวัตกรรมจึงเป็นการบริหารจัดการความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงในระดับตัวแปร ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอีกด้วย เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่นั้นสามารถ

ที่จะใช้ในการบรรเทาปัญหา หรือตอบสนองต่อภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น แต่ในทางปฏิบัติ จำเป็นต้องมีข้อมูลและระบบตรวจสอบติดตาม เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ นอกจากนั้นการบริหารจัดการภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อมจำเป็นที่จะต้องใช้การคิดเชิงยุทธศาสตร์ โดยเริ่มจากการระบุปัญหา การเข้าใจปัญหา การคาดการณ์สถานการณ์ การประเมินโอกาสความเป็นไปได้ และการทำงานเป็นคณะเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวังไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลกระทบบอย่างหนักต่อพฤติกรรม การเสพข้อมูลข่าวสารของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนส่วนใหญ่หันมาเสพข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น ผลที่ตามมาคือมีการส่งต่อข่าวปลอม (Fake News) เป็นจำนวนมาก ข่าวปลอมไม่ใช่เพียงแค่เรื่องที่เกิดขึ้นมาใหม่ในปัจจุบัน แต่มีมาตั้งแต่ในอดีตอย่างเช่นในเรื่องของซุนวู ศิลปะว่าด้วย

การทำสงคราม (Sun Tzu's The Art of War) และการปฏิบัติการด้านการข่าวครั้งแรกของสงครามระหว่าง ออคเตเวียน กับ มาร์ค แอนโทนี ซึ่งมีการปล่อยข่าวเพื่อเป็นการบ่อนทำลายฝ่ายตรงข้ามในจักรวรรดิโรมัน แต่ปัจจุบันวิธีการมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากมีพัฒนาเครื่องมือสื่อสาร หรือรูปแบบในการสื่อสาร ที่ทำให้ข่าวปลอมมีการปรับตัวไปด้วยเช่นกัน ซึ่ง Claire Wardle ได้จำแนกประเภทของข่าวปลอมออกเป็น ๗ ประเภท ดังนี้

1 การเสียดสี หรือการล้อเลียน (Satire or Parody)

คือ การกระทำที่อาจไม่ได้มีความตั้งใจที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแต่เป็นเพียงทำให้เกิดความตลกเท่านั้น

2 เนื้อหาไม่ตรงพาดหัว (False Connection)

คือ การพาดหัวข่าวกับรูปภาพที่นำเสนออาจไม่มีความเชื่อมโยง หรือเกี่ยวข้องกัน เพื่อเป็นการเร้าอารมณ์ดึงดูดให้คนสนใจเข้ามาอ่าน

3 เนื้อหาที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด (Misleading Content)

คือ การใช้เนื้อหาในทางที่ผิดเพื่อมุ่งหวังให้เกิดความเข้าใจผิดต่อบุคคลนั้นหรือสังคมส่วนรวม

4 เนื้อหาที่ผิดบริบท (False Context)

คือ เป็นข่าวที่มีเนื้อหาข้อมูลจริงแต่นำบริบทอื่นที่ไม่เกี่ยวกับเนื้อหานั้นมาเชื่อมโยงทำให้คนตีความผิด

5 อ้างแหล่งที่มาไม่ถูกต้อง (Imposter content)

โดยมีแหล่งข่าวและภาพบุคคลจริงมาอ้างอิงเพื่อความน่าเชื่อถือ มักทำให้เกิดความเข้าใจผิด

6 การบิดเบือนเนื้อหาข่าว (Manipulated Content)

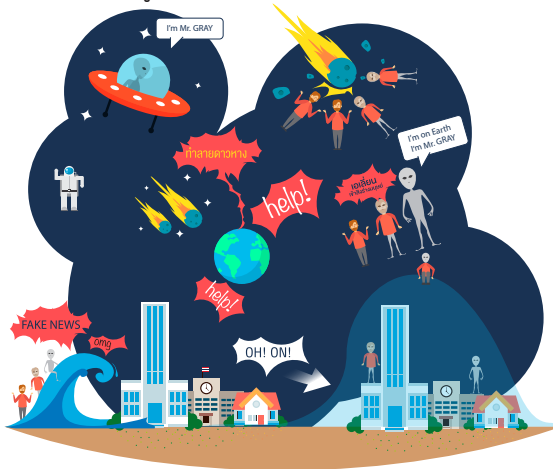
คือ การปลอมหรือตัดต่อเนื้อหาข่าว การตัดต่อนี้รวมถึงการตัดต่อภาพเสียงวิดีโอ หรือแม้กระทั่งการเอาโลโก้ ของสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือมาใส่

7 ข้อมูลเท็จทั้งหมด (Fabricated Content)

คือ เนื้อหาข่าวทั้งหมดเป็นข้อมูลเท็จ หวังให้ประชาชนเข้าใจผิด

วิธีการจำแนกข่าวปลอมนั้น จำเป็นต้องตรวจสอบถึงที่มาของข่าว หากไม่ทราบว่าเป็นต้นตอมาจากที่ไหน ผู้ใดเป็นคนปล่อยให้เกิดทบทวนพิจารณาอีกทีว่าเชื่อถือได้หรือไม่หรือดูหัวข่าวดังกล่าว เนื่องจากปกติสื่อจะใช้หัวข่าวในการกระตุ้นความสนใจ ดังนั้นจึงควรตรวจสอบว่าผู้เขียนคือใคร ตรวจสอบวันที่ที่เผยแพร่ข่าว วิเคราะห์ว่าข่าวดังกล่าวเป็นเท็จหรือไม่ หรือเป็นเรื่องที่ผู้เขียนมีอคติ มีการเลือกข้างหรือไม่ โดยปกติแล้วสื่อกระแสหลักจะถูกแชร์ข้อมูลน้อย แต่ถ้าเป็นข่าวปลอมที่มีลักษณะกระตุ้นอารมณ์จะถูกแชร์ต่อ

มากกว่าสื่อกระแสหลัก ดังนั้นทักษะการรู้เท่าทันข่าวเป็นเรื่องสำคัญที่ควรได้รับการเรียนรู้และฝึกฝน เพราะในยุคข้อมูลข่าวสาร ผู้รับข่าวต้องรู้จักประเมินได้ว่าอะไรจริงหรือไม่จริงและรู้จักวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาอย่างระมัดระวัง รู้จักแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และรู้จักตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับมาจากหลาย ๆ แหล่ง เพื่อที่จะได้กลิ่นกรองข้อมูลที่น่าเชื่อถือและหลากหลายในการประกอบการคิดและตัดสินใจ

สรุปประเด็นจากกิจกรรมระดมความคิด (Working Group Exercise)

กิจกรรมที่ 1

“เป็นกิจกรรมที่จำลองเหตุการณ์ และเตรียมความพร้อมต่อเหตุการณ์ ดาวเคราะห์น้อยที่กำลังจะตกลงมา ในพื้นที่ประเทศไทย โดยให้ผู้เข้าร่วม แต่ละกลุ่มวิเคราะห์สถานการณ์ดังกล่าว เพื่อที่จะรับมือกับสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นอย่างIs”

หากดาวเคราะห์ กำลังจะตกลงมาที่ประเทศไทย รัฐจะต้องมีแผนการรับมืออย่างเร่งด่วน ในการเฝ้าระวังสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ให้ข้อมูลกับประชาชนเพื่อเตรียมรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้น จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะทางที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ออกกฎหมายพิเศษ เพื่อบริหารสถานการณ์

วิกฤติ การขอความร่วมมือจากต่างประเทศ และมีแผนประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ไม่ว่าจะสถานการณ์จะเป็นอย่างไรแต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การเตรียมความพร้อมในการรับมือที่ครอบคลุมทุกด้านเพื่อให้เกิดความเสียหายให้น้อยที่สุดและการเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้น

กิจกรรมที่ 2

การวิเคราะห์ความท้าทายและโอกาสในด้านเทคโนโลยีของประเทศไทย จากการนำเสนอของผู้เข้าร่วม สามารถสรุปได้ ดังนี้

■ ความท้าทายของประเทศไทย

- 1 ประเทศไทยยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การส่งดาวเทียมไปในอวกาศ เทคโนโลยีด้านการสื่อสาร เป็นต้น
- 2 ความไม่เสมอภาคในสังคมและการกระจายโอกาสความเท่าเทียม
- 3 ประเทศไทยขาดยุทธศาสตร์ด้านกำลังคนที่ชัดเจนโดยเฉพาะการพัฒนาแรงงานทักษะขั้นสูงขาดยุทธศาสตร์ในการใช้เทคโนโลยี AI และขาดยุทธศาสตร์การสร้างงานใหม่ซึ่งถูกเทคโนโลยีทดแทนได้ยาก
- 4 ความเหลื่อมล้ำขยายตัวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศทั่วโลก

■ โอกาสของประเทศไทย

- 1 การมีทรัพยากรต่างๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืชผลทางการเกษตรที่สามารถส่งออกต่างประเทศ และทรัพยากรมนุษย์ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการผลิตเทคโนโลยี ดังนั้น เพื่อเป็นการลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ประเทศไทยควรพัฒนาทักษะของบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่รองรับเทคโนโลยีใหม่ในอนาคต
- 2 ประเทศไทยมีภูมิรัฐศาสตร์ที่ดี มีตำแหน่งที่ตั้งที่สามารถเป็นศูนย์กลางกระจายความเชื่อมโยงที่สำคัญในภูมิภาค และเป็นประตูสู่เอเชีย (Gateway of Asia) ที่สำคัญในแต่ละภูมิภาคของประเทศ
- 3 ปัจจุบันอุตสาหกรรมดิจิทัลของไทยนั้นค่อนข้างเปิดกว้างมีทั้งผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย ผู้ให้บริการที่เป็นผู้ประกอบการจากต่างประเทศรายใหญ่และผู้ประกอบการไทยหลายขนาด โดยตลาดดิจิทัลที่ขยายขึ้นจะทำให้ผู้ประกอบการทั้งระบบได้ประโยชน์
- 4 รัฐบาลไทยให้ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมดิจิทัลในช่วงที่ผ่านมาเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ประเทศไทย 4.0 โดยการจัดให้มีเงินทุนสนับสนุนผู้ประกอบการแบบสตาร์ทอัพเป็นจำนวนมากและทำให้เกิดเงินทุนไหลเข้ามาจากต่างประเทศในกิจการหน้าใหม่ในเทคโนโลยีต่างๆ ที่ขับเคลื่อนด้วยแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์
- 5 การเติบโตของเทคโนโลยีทั้งยังคงมีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเชื่อมต่อของสิ่งต่างๆ บนอินเทอร์เน็ต และมาตรฐานด้านความปลอดภัยของข้อมูลเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับบ้านอัจฉริยะ (Smart Home) และเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ยังคงเป็นโอกาสให้กับผู้ประกอบการไทยในการวิจัยและพัฒนา

